

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**Міжнародна науково-практична конференція
«Перспективи розвитку суспільно-гуманітарних наук
в умовах євро інтеграції»**

11-12 квітня 2024 року

Біла Церква
2024

ЗМІСТ

Секція 1 Нові парадигми та напрямки досліджень філософських, політологічних, історичних наук у світовому просторі

Мельник Л.М. Феномен війни і миру у філософських поглядах Томаса Гоббса.....	6
Пасічник Н.С. Деколонізація та дерусифікація – головні тренди політики пам'яті на сучасному етапі.....	8
Грек І.М. Поняття «грумада» у працях Михайла Павлика.....	14
Ордіна Л.Л. Проблеми соціокультурної адаптації особистості в умовах російсько-української війни.....	16
Горкава В.В., Баштанник О.В. Аналіз ролі жінок у політиці та в інституціях влади на прикладі сучасної України.....	19
Росавіцький О.О. Парадигма історії, як виклик сьогоденню.....	23
Фесенко Г.Г. Ландшафт голокосту: актуальні підходи дослідження.....	26

Секція 2 Тенденції та сучасні виклики галузевих юридичних наук та правових практик в умовах євро інтеграції

Ковальчук І.В. Процес глобалізації як фактор становлення політико-правової свідомості особистості.....	30
Бровко Н.І. До питання євроінтеграційних процесів побудови громадянського суспільства в Україні.....	33
Тимошук О.Г. Правове регулювання та розвиток суспільства: забезпечення захисту прав і свобод громадян в Україні в умовах євроінтеграції.....	37
Терещук М.М. Конституційно-правовий статус Президента в парламентсько-президентських республіках Європи.....	40
Линник Т.В. Проблеми нормотворчої техніки в Україні.....	43
Добренька Н.В. Практичні та теоретичні аспекти інформаційної війни в Україні.....	47
Баштанник О.В. The concept of state capacity in modern scientific discourse of governing.....	51
Поляруш-Сафроненко С.О. Конституційні права дітей-жителів об'єднаних територіальних громад в період військової агресії та гарантії їх реалізації.....	54
Скороход О.В., Домбровська О.В. Інформатизація місцевого самоврядування як засіб прискорення подолання наслідків російської агресії.....	59
Макарчук В.В. Використання правоохоронними органами технічних засобів для здійснення спостереження з метою забезпечення національної безпеки і оборони.....	64
Сокиринська О.А. Застосування норм міжнародного гуманітарного права під час «нових» конфліктів.....	67
Prisac A.V. Definition of general competence in the legal literature of Romania.....	70
Сидоренко В.В. Окремі проблемні аспекти реалізації права на екстрену медичну допомогу в умовах адаптації національного законодавства до стандартів ЄС.....	74
Ломакіна І.Ю. Соціальна політика в гуманітарному знанні Європи і соціальний вимір європейської інтеграції : остання третина XX ст.	78
Пахомова А.О. Світовий досвід розвитку системи комерціалізації технологій в університетах.....	82
Кашинцева О.Ю. Інтелектуальна власність в Україні: виклики війни, перспективи членства в ЄС та НАТО.....	85
Яковець І.С. Роль ТРІПС плюс у доступі до лікування.....	90
Чомахашвілі О.Ш. Фармацевтична незалежність України: ретроспективний огляд.....	95
Пономарьова О.О. Деякі аспекти захисту конфіденційної інформації сенситивних груп пацієнтів у клінічних випробуваннях.....	98

1. Гоббс Т. Лефіафан або суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. URL. https://shron1.chtyvo.org.ua/Thomas_Hobbes/Leviafan_abo_Sut_budova_i_povnova_zhennia_derzhavy_tserkovnoi_ta_svitskoi.pdf?PHPSESSID=fgum6rorpklgmbbloo15vdee76
2. Гоббс Т. Про громадянина. URL. <https://studfile.net/preview/8737093/page:5/>

УДК [94:323.2]”364”(477)

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ ТА ДЕРУСИФІКАЦІЯ – ГОЛОВНІ ТРЕНДИ ПОЛІТИКИ ПАМ’ЯТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Пасічник Н. С.,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Анотація. Проаналізовано процеси деколонізації та дерусифікації в після початку повномасштабної війни росії проти України в контексті реалізації державної політики пам’яті. Наведено приклади усунення російського/радянського імперського спадку й зміни топографічного ландшафту з урахуванням національного наративу. Охарактеризовано основні положення Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії».

Ключові слова: декомунізація, деколонізація, дерусифікація, політика пам’яті, топонімія, урбанонім.

Після повномасштабного вторгнення росії проблематика історичної пам’яті набула характеру одного з головних чинників національної безпеки України. Війна актуалізувала запит українського суспільства на ліквідацію російського імперського спадку. Адже впродовж століть складовою російської колоніальної політики в Україні було штучне формування спільного

культурного простору, зокрема шляхом найменування топонімів, встановленням пам'ятників і пам'ятних знаків, що були імперськими (російськими та радянськими) символами і мали на меті пропагувати російські історичні наративи й демонструвати зверхність російської культури, нав'язуючи думку про меншовартість і другорядність української. Відтак, позбавлення російського імперського спадку в українському просторі стало нагальною вимогою часу. Процеси деколонізації та декомунізації розпочалися з проголошенням незалежності України, однак довгий час мали локальний характер. Лише після Революції гідності та початку збройного протистояння з росією на сході України деколонізація набула вигляду цілеспрямованої державної політики і була втілена в «декомунізаційному пакеті» законів, ухвалених в травні 2015 р., які передбачали заборону публічного використання та пропаганду символів комуністичної ідеології в символічному та фізичному просторах України. Натомість дерусифікація - відносно новий процес, який розпочався у 2022 р., після широкомасштабного вторгнення росії. У 2022 р. Міністерством культури

та інформаційної політики України (МКІП) спільно з Українським інститутом національної пам'яті (УІНП) було проведено низку експертних столів, результатом чого стало створення Експертної ради МКІП з питань подолання наслідків русифікації та тоталітаризму як постійно діючого консультативно-дорадчого органу з метою узагальнення практики, надання рекомендацій та пропозицій з питань подолання наслідків русифікації та тоталітаризму.[5] Проаналізувавши ситуацію, що склалася у топонімічному просторі України, Експертна рада звернула увагу на те, що значна кількість власних назв, що позначають вулиці, площі, проспекти тощо пов'язана з росіянами, чий життя та діяльність не мають стосунку до України, її історії та культури. Рада визначила список із 10 найбільш проблемних російських урбанонімів, які рекомендувала перейменувати: Юрій Гагарін; Олександр Пушкін; Іван Мічурін; Валерій Чкалов; Максим Горький; Михайло Лермонтов; Олександр Суворов; Володимир Маяковський; Олександр Матросов;

Володимир Комаров. Рада ухвалила також загальні рекомендації для місцевих органів самоврядування та громад для надання допомоги у подоланні антиукраїнського впливу російських цивілізаційних міфів, російської імперської та радянської тоталітарної спадщини у публічному просторі населених пунктів України.[2]

За даними МКПІ, протягом 2022 р. в Україні було перейменовано 9859 топонімів та демонтовано 145 пам'ятників, пов'язаних з пропагандою російської імперської політики.[6] Процес дерусифікації не оминув і м. Біла Церква. Так, вже у 2022 р. було демонтовано пам'ятники російському гренадеру на Олександрійському бульварі та Петру Запорожцю, перейменовано 84 топоніми Білоцерківської міської територіальної громади. Нові назви вулиці та провулки отримали на честь визначних українських громадсько-політичних та культурних діячів, частина урбанонімів пов'язана з місцевою історією або названа на честь видатних осіб, чий життя та діяльність пов'язані з містом (зокрема, вул. Козачої ради, вул. Академіка Кононського, вул. Миколи Хрусталенка, вул. Якова Яциневича, вул. Теодора Дячуна, вул. Михайла Сидорянського тощо), деякі топоніми відображають події сучасної історії та боротьбу з російською агресією (вул. Зенітного полку, вул. Героїв 72-ї Бригади, вул. Ігоря Каплуненка, вул. Добровольчих батальйонів).[3]

Процес дерусифікації набув законодавчого врегулювання завдяки хваленню Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», що набрав чинності 27 липня 2023 р. Закон забороняє присвоєння географічним об'єктам, юридичним особам та об'єктам права власності назв, що глорифікують, увічнюють, пропагують або містять символіку російської імперської політики, а також держави-терориста (держави-агресора) або її визначні, пам'ятні, історичні та культурні місця, населені пункти, дати, події. Закон забороняє вшановувати, зокрема, таку символіку: зображення прапора, гербу, гімну, інших символів московського царства, російської імперії, російської республіки, російської держави, срср, рф, рсфрр, ррфср; зображення,

пам'ятники, пам'ятні знаки, написи, присвячені особам, які обіймали керівні посади в органах влади і управління, політичних організаціях, партіях, збройних формуваннях московського царства, російської імперії, російської республіки, російської держави, срср, рф, рсфрр, ррфср, тощо і брали участь або сприяли реалізації російської імперської політики, їхні гасла, цитати; зображення, пам'ятники, пам'ятні знаки, написи, присвячені особам, які публічно підтримували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії; зображення, пам'ятники, пам'ятні знаки, написи, присвячені подіям, пов'язаним зі здійсненням російської імперської політики; назви російських міст та інших географічних, історичних та культурних об'єктів рф, що не пов'язані безпосередньо із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу. Виняток становлять особи, пов'язані із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури.[4] Закон також визначає суб'єктів, алгоритми й терміни усунення з публічного простору символів російської колоніальної політики. Заміну топонімів у межах населених пунктів, а також демонтаж пам'ятників і пам'ятних знаків (за умови, що останні не підпадають під дію пам'яткоохоронного законодавства) здійснюють органи місцевого самоврядування населених пунктів, місцеві адміністрації (сільські, селищні, міські ради або військово-цивільні адміністрації). Упродовж шести місяців з моменту набуття чинності Закону ці органи мають ухвалити відповідні рішення про перейменування топонімічних об'єктів і демонтаж пам'ятників, пам'ятних знаків. Якщо після закінчення вказаного терміну рішення не ухвалено, повноваження отримують сільські, селищні, міські голови (або особи, які здійснюють їхні повноваження). Протягом трьох місяців вони повинні прийняти відповідне рішення у формі розпорядження про перейменування топонімічних об'єктів і демонтаж пам'ятників, пам'ятних знаків. Якщо упродовж вказаного терміну рішення не ухвалено, повноваження отримують голови обласних державних адміністрацій (або особи, які здійснюють їхні

повноваження) з урахуванням пропозицій громадськості, науковців і рекомендацій УІНП. Водночас процес дерусифікації передбачає не лише усунення з українського культурного простору усього імперського, російського, а й наповнення середовища власними цінностями та історією. Так, при формуванні топонімічного ландшафту населених пунктів УІНП рекомендує присвоєння урбанонімів за ім'ям особи, життя та/або діяльність якої пов'язана з місцем, яке називають або перейменовують, або таких, що відтворюють цінності сучасної України (Незалежність, Єдність, Свобода, Конституція, Соборність тощо), та сприяють відновленню історично сформованої топоніміки населеного пункту, збереженню та відтворенню його історико-культурного середовища. Присвоєння назв історичних подій має сприяти популяризації видатних фактів історії України, що відображають українські звершення та надбання, формуванню історичної свідомості українського народу та збереженню його історичної пам'яті.[1, с. 35-37]

Таким чином, процеси деколонізації та дерусифікації стали реакцією українського суспільства на повномасштабне вторгнення росії, і складовою метального спротиву агресору. Разом з тим, процеси деколонізації та дерусифікації мають не лише стосуватися топонімічного ландшафту, а й бути складовою гуманітарної політики держави загалом, сприяти формуванню нового гранднративу, нового розуміння власної історії та культури, адже історична пам'ять народу є вагомим чинником формування національної ідентифікації, сприйняття сучасності і проєктування майбутнього. Для місцевих громад дерусифікація та деколонізація їхнього простору створює можливості глибшого розуміння минулого краю й увічнення у публічному просторі насамперед тих подій та осіб, що пов'язані з місцевою історією та культурою.

Список використаних джерел:

1. Збірник матеріалів, рекомендацій і документів щодо виконання вимог Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської

- політики в Україні і деколонізацію топонімії» / Марія Тахтаулова (заг. ред.), О. Богущ, С. Бутко, Л. Замай та ін.. Київ : «Смолоскип», 2023. 42 с.
2. Олександр Ткаченко про перші рішення Експертної ради МКІП: наш заклик до всіх місцевих громад – дослухатися точки зору експертів / Міністерство культури та інформаційної політики України: Офіційний вебпортал. URL: <https://mcip.gov.ua/news/oleksandr-tkachenko-pro-pershi-rishennia-ekspertnoi-rady-mkip-nash-zaklyk-do-vsikh-mistsevykh-hromad-doslukhatysia-tochky-zoru-ekspertiv/> (дата звернення: 29.03.2024)
3. Перейменування вулиць / Білоцерківська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://bc-rada.gov.ua/node/5527> (дата звернення: 29.03.2024)
4. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії: Закон України № 3005-IX від 21 березня 2023 р. / Верховна Рада України : Офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> (дата звернення: 29.03.2024)
5. Роз'яснення Міністерства культури та інформаційної політики України щодо дерусифікації, декомунізації та деколонізації / Міністерство культури та інформаційної політики України: Офіційний вебпортал. URL: https://mcip.gov.ua/news/rozyasnennya-ministerstva-kultury-ta-informaciznoyi-polityky-ukrayiny-shhodo-derusyfikacziyi-dekomunizacziyi-ta-dekolonizacziyi/?fbclid=IwAR225Uwx3OwRSv6PgFsmLufzrAnpBn-Wzf6NwldYF5iTul_S0e8sx-dHQQk (дата звернення: 28.03.2024)
6. У 2022 році в Україні перейменували майже 10 тисяч топонімів / Міністерство культури та інформаційної політики України: Офіційний вебпортал. URL: <https://mcip.gov.ua/news/u-2022-rotsi-v-ukraini-pereymenuvaly-mayzhe-10-tysiach-toponimiv/> (дата звернення: 30.03.2024)

УДК 94 (477)

ПОНЯТТЯ «ГРОМАДА» У ПРАЦЯХ МИХАЙЛА ПАВЛИКА